

ÖZELLEŞTİRME

Dünya Demir-Çelik Sektöründe Olası Gelişmeler ve Kardemir Gerçeği

I. 5 NİSAN 1994 EKONOMİK ÖNLEMLER UYGULAMA PLANI'NDÂ KARDİMİRİN YER AUŞ BİÇİMİ VE BUGÜNKÜ GELİŞMELER

Bilindiği gibi Hükümet tarafından 5 Nisan 1994 tarihinde açıklanan Ekonomik Önlemler Paketi'nde KARABÜK Demir Çelik İşletmeleri'nin yıl sonuna kadar özelleştirilemeisi kapatılma kararı yer aldı. Bu karara gerekçe olarak İşletmenin yararları mahkum olduğu ve ekonomik ömrünü yitirdiği sürüldü,

Ancak, gerek bu ana sanayinin hayat verdiği yaklaşık 28 il İlçe nedeniyle oluşan kamuoyu» gerekse öne sürülen kapatma gerekçelerinin sağlıklılığını tartışılır halde sokağa çeşitli kurum ve kuruluşların KARDİMİR raporları» Başbakan Yardımcılığı bünyesinde tonuyla ilgili kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluşan Karabük inceleme Kurulu"nun oluşturulmasını gündeme getirdi. Hükümetin talebiyle oluşturulan kurulun özverili ve titiz bir çalışma sonucu hazırlanmış bu rapora Hükümetin kendisi itibarıyla katılmış ve yurtdışı firmalara 2 milyon dolara ayrı bir rapor hazırlanmış ve hiç bir araştırmayı içermeyen, daha önce hazırlanmış raporların bir derlemesi olan raporun giriş bölümünde* Karabük bölgesi için yeni sosyo-ekonomik yapı oluşturacak bir sürecin başlatılması gerektiği, İşletmenin yaşayabilme şansı için tek seçenek olarak bütün borçların silinmesi ve iyi bir yönetim idaresinde, uzun mamullerin üretiminin yönelik olmak koşuluyla özel sektör devri uygun görülmüştür.

Aynı raporda, böyle bir deneme için kesin bir zaman saptanması zorunluluğu ve planlanan zaman içinde sürecin tamamlanamaması durumunda ise Karabük'ün tasfiye edilmesi öngörülmüştür.

Sonuçta; devletin sahip olduğu Karabük'ün, entegre çelik üreticisi olarak yaşamına devam edemeyeceği savunulmuştur. Hazırlanan değişik raporlardan sonra, Başbakanlıkça yapılan değerlendirilmeleri "Karabük Demir Çelik Tesislerinin İşletme hakkını devralan KARDEMİR A.Ş. 30 aylık bir dönem içinde tesisi başarıyla işletmeyi sürdürmesi sonucu otomatikman Karabük Demir-Çelik Tesisleri'nin mülkiyet hakkına da sahip olacaktır" denilmesine karşın TOBB Başkanı Yalın Ersi ve zaman zaman Başbakan Tansu Çillerin katıldığı bir dizi toplantılar sonucunda» 21,12,1994 tarihinde, Karabük Demir-Çelik Tesisleri'nin Özçelik İş Sendikası» Karabük Sanayi Odası, Esnaf Demekleri vb, temsilcilerinden oluşacak Kardemir A.Ş.'ye doğrudan ve mülkiyet devri biçiminde verilmesi gündeme getirilmiştir, 3,1,1995 tarih ve 2216 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "ÖYK Kararı" ile Kardemir'in özelleştirilmesi yukarıdaki biçimiyle resmîleştirilmiştir,

İL DÜNYADA DİMİR-ÇİÜK SUCTÖRÜ UYGULAMALARI

Dünyada Demir-Çelik Dağılımı

ÜLKE	Üretim (Milyon Ton)	Entegre Tesis Kapasiteleri	Mülkiyet
Francia	17-1	%74	%42 Kamu
İtalya	25,7	%45	%55 Kamu
Türkiye	11,7	%38	%31 Kamu
Ö.Kore	33,0	%67	%67 Kamu

Entegre Demir-Çelik işletmeleri kuruluş maliyetleri çok yüksek ve geri ödeme süreleri uzun işletmelerdir.

1900'lerden günümüze dünya endüstri üretimi ile dünya çelik üretimi tamamen koşut bir gelişme göstermişlerdir. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de entegre tesisler devlet eliyle kurulmuşlar ve sanayileşmenin vazgeçilmez işletmeleri olmuşlardır. Örnekteki Ülkemizde yeterli sermaye birikimi olmayan özel sektörün böylesi tesisleri kurması ya da değerini ödeyerek satın alması oldukça güçtür. Ayrıca, makro ekonomik istikrarsızlık nedeniyle işletmelerin üretimine yönelik yatırımlar yerinde» ticaret ekonomisinin yöneldiği bilinen bir gerçektir,

3-5 Aralık 1994 tarihlerinde Colorado Springs'de 30 ülkenin yaklaşık 350 üst düzey yetkilisinin katılımıyla gerçekleştirilen "Uluslararası Demir-Çelik Enstitüsü II-

51'nin 23. yıllık toplantısında çelik tüketimi ve sektörün geleceği ile ilgili olarak ortaya konulan projeksiyonlar» kimi ülkelerin mevcut durumdaki olumsuzluklara karşın demir-çelik yatırımlarını sürdürmelerini göstermekte olup, bu durumun çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir,

Söz konusu açıklamada» dünya çelik ürünleri tüketiminin 1985'te % 3-4 oranında artarak, 1989 yılındaki 660 milyon tonluk rekor düzeyine yaklaşacağı ve 650 milyon metrik ton olacağı, sektördeki talebin 2000 yılına kadar yıllık % 2.8 oranında artmaya devam edeceği ve dünya çelik tüketiminin 2000 yılında 750 milyon ton civarında olacağı tahmin edildiği belirtilmiştir. Aynı açıklamada, Çin Halk Oumhuriyeti'nin yıllık % 7'lik büyüme oranı ile 2000 yılında 240 milyon tonluk bir çelik tüketim kapasitesine ulaşacağı ve Çin'in her 10 yılda iki katına çıkan çelik tüketiminin dünya arz/talep dengesini etkilemekte önemli bir faktör oluşturacağı belirtilmiştir

Anılan toplantıda oluşan diğer bir görüş göre; önümüzdeki yıllarda çelikteki talep artışının dünyada demir ve hurda kıtlığı yaratacağı, buna bağlı olarak 1995 yılı sonu ve 1996 yılı başlarında çelik fiyatlarında görülecek patlamanın ise hurda fiyatlarını rekor seviyelere yükselteceği, dünya hurda rezervlerinin ise düşmeye devam edeceği iddia edilmiştir.

Bu noktada Türkiye'nin dünya çelik üretiminin yaklaşık 1/70'ini gerçekteştirdiğini ve dünyada sirküle edilen ticari hurdanın 1/6'sını kullandığını hatırlatmak anlamlı olacaktır,

Yukarıda belirtilen tüm değerlendirmeler; kimi ülkelerin demir çelik sektörlerini korumak için neden çabalandığını» ülkemizdeki iskenderun Demir-Çelik'i inceleyerek demir-çelik üretiminin başlayan Güney Kore'nin mevcut durumundaki yaklaşık 33 milyon ton üretimini bu ülkenin en büyük özel sektör holdingi olan Hyundai'nin 1997 yılına kadar 10 milyon tonluk bir çelik fabrikasını devreye sokması girişimi karşısında kamu kuruluşu POSCO'nun üretim kapasitesini 6 milyon ton artırarak 28 milyon tona çıkarmayı neden planladığını açıklamaktadır.

III, DÜNYA DEMİR-ÇELİK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER AÇISINDAN KARDEMİRİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Karabük Demir-Çelik Tesisleri ile ilgili alınan karar v© gelişmelerde belirtilen değerlendirmeler ışığında İki önemli unsur ortaya çıkmaktadır.

1) Hükümet tarafından alınan karar v© sonraki dönemlerde yalnızca Karabük özelinde yapılmıştır.

Türkiye'nin kurumsal bir demir-çelik politikasının olmaması, Karabük olgusunun ülkemiz demir-çelik sektörüne ve diğer sektörlerle etkilerinin değerlendirilmesinin gözardı edilmesine yol açmıştır.

2) Alınan kararda ulusal demir-çelik politikalarının olmaması ve uluslararası kuruluşların etkileri rol oynamıştır.

ERDEMİR'in yönetiminin devredilmesi sonucunu doğuracak belli bir hissenin satışı ve ülkemizin öncüsü ve son entegre demir-çelik tesisi olan ISDEMİR'in ileri dönemlerde özelleştirilmesi sonucu; ülkemiz demir-çelik tesislerinde amaçlı bir dışa bağımlılığın tüm olumsuzlukları yaşanacak, hurdaya bağımlı elektrikli ark ocak tesislerin hurda fiyatlarındaki oynamalarla üretimlerinin yönlendirilmesi kolaylaşacak ve Türkiye'nin bu sektörde kendisi için belirlenen kotaya göre üretim yapan bir ülke haline gelmesi söz konusu olacaktır.

Türkiye'nin kurumsal bir demir-çelik politikasının olmaması, Karabük olgusunun ülkemiz demir-çelik sektörüne ve

değerlendirilmesinin* gözardı edilmesine yol açmıştır.

Oysa, 3 aşamalı bir liberalleşme programı başlatan Güney Kore'de, 2. aşamada yabancı şirketlerin G.Kore şirketlerinde % 12'lik bir paya sahip olabileceği, demir-çelik şirketlerinde ise bu oranın % 8'i gedmeyece-

ğinin hükme bağlandığını belirtmekte yarar bulunmaktadır. /

IV. ÖZELLEŞTİRME YÜKSEK KURULU KARARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun kararında mülkiyetin devir bedeli olarak açıklanan 1 TL; işletmenin tüm arsa» bina, makina-teçhizat, asgari emniyet stok düzeyini v© lojmanların % 70'ini içermektedir. Bunların değeri tahminen 13-15 trilyon TL'dir, kamuya ait bir işletmenin bu koşullarda çalışanlarına, emsalf ve sanayi kesiminin devir bedeli; kapatılması kararına karşı oluşan toplumsal tepkiyi söndürmek, hatta bu kesimleri kapatılma tasfiye sonucu oluşacağı düşünülen parasal kaynağa ortak olarak, kamu malının çok dar bir kesime RÜŞVİT olarak sunulması» özelleştirme uygulamasında stratejik bir başarı sağlamak biçiminde değerlendirilebilir,

Söz konusu tezi destekleyen somut olgular şu şekilde sıralanabilir:

1) Karabük çalışanları ve halkının 5 Nisan 1994 tarihinden başlayarak Ekim 1994 tarihindeki kitlesel eylemine dok, Kardemir'in çalışmasının ekonomik olmadığını, yijrt ekonomisinin yük olduğu görüşünü ısrarla savunan özelleştirme lobisi v© hükümet, bu görüşünden hızla vazgeçmiş, fabrika çalışanlarının ve çevre halkının bu işletmeyi çalıştırabileceğini belirten bir politika izlemeyi seçmiştir. Üstelik, bu söylemini işyerinde örgütlü SİNDİKA'ya da kabul ettirmiştir,

2) Demir-çelik endüstrisinde entegrasyon önemli bir etmendir. Dünyada tüm demir-çelik entegrasyon tesisi** ri yatay-dikkey-yığın entegrasyon olmak üzere üç konudaki entegrasyonları da bir şekilde gerçekleştirirler (Organik bağlantılar, finans bağlantıları, politik bağlantılar vb, gibi),

Kardemir'e dayatılan özelleştirme yöntemi ileri üç entegrasyonda da daha geri düzeylere dönülmektedir.

Söz konusu yöntem ile; işletmenin hammadde kaynakları ile olan ilişkisi (cevher, kömür) kesilmekte,

ÖZELLEŞTİRME

pazardaki dayanışmadan soyutlanmakta (İsdemir-Kardemir ayrılması), uzun yıllar içinde kendini üreterek oluşmuş olan» mühendislik hizmetleri ve makina üretimi-çelik yapı üretimi gibi konuları tasfiye ederek bu alanda yaratılmış rekabet şansından da vazgeçilmektedir.

3) KÂRDEMİR'in ekonomik göstergeleri de günümüz koşullarında pek çok batı Ülkesinde uygulanan örtülü ve/veya açık sübvansiyonlar olmadan yaşama şansının yüksek ol* madiğini göstermektedir.

4) Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 30,1,1995 tarihli kararından da anlaşılacağı gibi 1995 ve 1996 yıllarında büyük oranda yenileme ve bakım çalışmaları yapılacaktır. Bu yıllarda üretimin %20-30 oranında düşüreceği bir gerçektir* Dolayısıyla, yukarıda belirtilen üretim dengesinin çok daha hassas bir özellik taşıyacağı kabul edilmelidir.

V, SÖZLEŞMENİN UYGULAMANIN DOĞURACAĞI SONUÇLAR

- Uzun ürünlerde görülen kapasite fazlası nedeni ile de gündeme gelen KARDEMİR'in kapanması sonucu; 2000'li yıllarda kapasite açığı yaşayacak ülkemiz» mevcut durumda bile net ithalatçı olduğu demir-çelik ürünlerinde daha fazla dışa bağımlı hale gelecektir.

* Bugüne kadar tüm sanayi sektörlerinde olduğu gibi demir-çelik sektöründe de görülen politikasızlık, geleceğe yönelik projeksiyon ve strateji eksikliği nedeniyle, Kardemir'in kapanması olayı, KİT'ler için sürdürülen programsız, plansız ve yanlış özelleştirme politikalarına örnek oluşturacaktır,

- Toplumsal yaşamın sağlıklı gelişebilmesi için demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından olan sivil toplum örgütleri Türkiye'de sürekli baskı altında tutulan ve yok edilmeye çalışılan gruplardır» Sendikalar ise sözkonusu oluşumların yer aldığı en önemli örgütlerdendir, İşletmenin kapanmasına yol açacak devir işlemi içinde yer alan ve öne çıkarılan sendikaların varlığı» sendikal harekete ve bu tür

oluşumlara zarar verebilecek, kötü örneklerle yol açabilecektir,

- Bu uygulama ile genelde Türkiye, özelde Kardemir'de endüstriyel üretimin doğal bir yansıması olarak sistemin en önemli unsurları ve yönlendiricileri olan mühendislik birikim ve formasyonun gözardı edildiği bir kez daha gözönüne serilmektedir.

Karabük'ün devir işleminde mühendisler dışlanmıştır. İşletmenin kapanması, güç koşullarda sağlanan mühendislik birikiminin yurt dışı mühendislik ithalatı lehine haksız ancak sürdürülen politikalar gereği karşısında sorgulanmasına yol açabilecektir.

5 Nisan 1994 tarihinde açıklanan Kardemir'in kapatılması kararı sonrasındaki gelişmeler ve kamuoyu baskısı karşısında önce bu kararın 30 ay erteleneceğini açıklayan, daha sonra sonuçlarından oldukça kuşku duyduğumuz bir mülkiyet devri kararı alan Hükümetin aşağıdaki sorularımızı yanıtlamasını istemektedir.

1. Türkiye'nin demir-çelik politikası nedir? Önümüzdeki beş yılda dünyadaki gelişmeler doğrultusunda üretim değerlerimizle ilgili nasıl bir projeksiyon düşünülmektedir?

2. Özellikle demir-çelik üretiminde söz sahibi ülkeler gelecek dönemlerde üretim kotaları için ısrarlıdır, Türkiye böyle bir kota uygulamasını kabul edecek midir? Üretimini ne miktarda sınırlandırmaya razı olacaktır?

3. Ülkemizin 2000'li yıllarda yeni demir-çelik tesislerine gereksinimi olacak mıdır? Olması durumunda ilk tesis maliyeti sıfır, yeniden kurulması ise yaklaşık 2 milyar dolara mal olacak böylesi bir tesiste verimli üretim gerekleri neden gözardı edilmiştir?

İşletmenin kapanmasına yol açacak devir işlemi içinde yer w tan m \$m çıkarılan sendikamın Matlığı, sendikal hamkeumhutür oluşumlara zarar mebm?cek, kötü emeklere yol açabilecektir.

Ek olarak devir işlemine taraf, kurum ve kuruluş ve kişilerin kamuya ait bir mülkiyetin bedelsiz sahipleri olarak, aşağıda belirtilen konulara açıklık getirmelerini talep etmekteyiz.

- Bugüne kadar yapılmayan bakım, onarım ve gerçekleştirilmeyen sürekli Döküm Tesisi nedeniyle düşük kapasite vs yüksek maliyetli üretim süreci, yetersiz sermaye yapısı önümüzdeki iki yılda Karabük Demir Çelik İşletmeleri'ni pek çok sorunla yüzyüze getirecektir.

Başlangıç noktasındaki tüm bu olumsuzluklara karşın üretim için düşünüldüğünüz yapı ve sistemler nelerdir?

VI, SONUÇ VE ÖNERİLER

ÇYK kararı ile devir işleminin gerçekleşmesi halinde olası sonuçlar;

- Tüm olumsuzluklara karşın üretimin sürdürülmesinin mucize olarak başarılması,

- Hurda fiyatlarının önümüzdeki yıllarda artacağı gözönüne alındığında; yüksek fırınlardan alınan pik demirin Elektrikli Ark Ocaklı üreticilere ya da ülkemizde yaklaşık 1,000*000 ton/yıl kapasiteye ulaşmış döküm sektörüne satılması, en sorunlu kısım olan çelikhanenin kapatılarak, dışardan kütük temin edilmek yoluyla iyi durumdaki haddahanelerin işletilmesi,

- Üretimin sürdürülemez işleminin kapanması; hurda, makina, teçhizat, arsa, lojman vb, satışlarından elde edilecek rant gelirinin çalışan ve yöreye yatırım yapmış olanlara paylaştırılması. Bu durum Karabük'te üretimin durmasının yanında, ülke demir-çelik sektörünü de olumsuz etkileyecektir. Uygulanan yanlış politika, rant ekonomisine ve dışa bağımlı ideolojik yaklaşımlara temel oluşturacaktır.

Sonuç olarak; Kardemir'in kapatılması ancak, devletin % 51 ilk paya sahip olması, akreditiflerin derhal açılarak yüksek fırın revartmanlarına başlanması, sürekli Döküm Tesisi ve diğer önlemlerin alınarak üretimin verimlilik ve katma değer açılımında sürmesi ile olanaklı olacaktır.